

ПРО НАУКОВУ ТА НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ ЗА 2021 – 2026 РР. ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

*За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України,
18 червня 2026 р.*

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8152>

ДРАЧ

Ірина Іванівна

доктор педагогічних наук,
професор, директор
Інституту вищої освіти
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті представлено основні результати наукової та науково-організаційної діяльності Інституту вищої освіти НАПН України за 2021 – 2026 рр., проблеми і перспективи його розвитку. Зазначено, що наукова та науково-організаційна діяльність здійснювалася з урахуванням сучасних глобальних, євроінтеграційних і національних викликів в освітньо-науковій сфері, узгодження місії Інституту з потребами основних стейкхолдерів, розуміння відповідальності перед суспільством та відповідно до вимог чинного законодавства, що регулюють сферу освітньої, наукової і науково-технічної діяльності; програм спільної діяльності НАПН України з МОН України, НАН України, національними галузевими академіями наук України; Концепції розвитку відкритої науки НАПН України, а також відповідно до Статуту Інституту та Стратегій його розвитку. Тематика наукових досліджень визначалася згідно з ключовими пріоритетами розвитку Європейського простору вищої освіти, стратегічними цілями розвитку вищої освіти України та «Пріоритетними напрямками (тематиками) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України на 2023 – 2027 рр.». Обґрунтовано вплив проведених досліджень на розвиток передової науки, державної політики та освіти. Охарактеризовано основні напрями впровадження результатів наукової діяльності. Акцентовано увагу на синергії наукової та міжнародної діяльності Інституту. Представлено кількісні показники та інновації в підготовці здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні. Виокремлено особливості діяльності Інституту в умовах війни. Наголошено на розширенні та поглибленні співпраці з партнерами та стейкхолдерами. Представлено перспективні завдання подальшого розвитку Інституту вищої освіти НАПН України.

Ключові слова: НАПН України; Інститут вищої освіти НАПН України; місія; публікаційна активність; впровадження наукових результатів; експертна діяльність; міжнародні проекти; освітня діяльність.

18 червня 2026 р. на засіданні Президії НАПН України відбулася презентація та обговорення результатів наукової та науково-організаційної діяльності Інституту вищої освіти НАПН України (далі – Інститут) за 2021 – 2026 рр. Інститут є науковою установою, місія якого полягає у спрямуванні та підтримці розвитку вищої освіти для сприяння євроінтеграційному поступу України. Незважаючи на виклики пандемії та воєнного стану упродовж звітнього періоду, які зумовили складні рішення і внутрішні трансформації, пошук балансу між безпекою та збереженням високих стандартів при проведенні досліджень, основна увага була зосереджена на збереженні

кадрового потенціалу Інституту, забезпеченні якості досліджень, розвитку дослідницької інфраструктури, активній участі у міжнародних проєктах, розширенні співпраці з партнерами.

Наукова та науково-організаційна діяльність здійснювалася з урахуванням сучасних глобальних, євроінтеграційних і національних викликів в освітньо-науковій сфері, узгодження місії Інституту з потребами основних стейкхолдерів, розуміння відповідальності перед суспільством та відповідно до:

- вимог чинного законодавства, що регулюють сферу освітньої, наукової і науково-технічної діяльності;
- програм спільної діяльності НАПН України з МОН України, НАН України та національними галузевими академіями наук України;
- Концепції розвитку відкритої науки НАПН України,
- Статуту Інституту та Стратегій його розвитку.

До структури Інституту входять 5 наукових відділів, в яких виконуються фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Працюють 40 наукових працівників, з них – 4 дійсних члени (академіки) НАПН України, 3 члени-кореспонденти НАПН України, 20 докторів наук, 12 кандидатів наук.

Тематика наукових досліджень визначалася згідно з ключовими пріоритетами розвитку Європейського простору вищої освіти (Council of Europe, 2025), стратегічними цілями розвитку вищої освіти України (Кабінет Міністрів України, 2022) та «Пріоритетними напрямками (тематиками) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України на 2023 – 2027 рр.» (НАПН України, 2023).

У звітному періоді в Інституті виконувалося 16 наукових досліджень, з яких 11 завершено, 5 продовжують виконуватися. Зокрема, було виконано прикладне наукове дослідження на тему *«Розроблення концепції розвитку відкритої науки для наукових організацій»*, яка здобула перемогу в конкурсному відборі НАПН України для виконання наукових досліджень з проблем розвитку освіти, що потребують невідкладного розгляду (Драч та ін., 2024).

У 2021 – 2026 рр. здійснювалася активна публікаційна діяльність – опубліковано 810 одиниць наукової продукції. Важливо підкреслити, що упродовж звітної періоду було посилено роботу щодо участі у грантових програмах Національного фонду досліджень України: у 2025 р. подано 1 заявку, а у 2026 р. – 5 заявок.

Важливим підтвердженням якості проведених досліджень є вплив їх результатів на розвиток передової науки, державної політики та освіти.

На розвиток передової науки, а саме теорій: якості вищої освіти; відкритої науки; соціальної відповідальності вплинули такі наукові результати:

- Закон зростання крутизни університетського сходження до вершини досконалості.
- Модель та механізм оптимізації кваліфікаційного розриву в екосистемі «вища освіта – ринок праці».

- Концепція університетської соціальної відповідальності та механізми її впровадження в університетах.

- Концепція Відкритої науки та механізми її впровадження в університетах.

- Теоретичні основи професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

- Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції.

- Механізми забезпечення ефективності освітньої діяльності в університетах у контексті євроінтеграції та в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення країни.

- Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації.

- Теоретичні основи забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти в контексті стійкого розвитку.

- Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації.

- Теоретичні основи оцінювання якості дослідницької діяльності університетів на основі принципів і підходів відкритої науки.

- Теоретичні засади забезпечення синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки.

- Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України.

- Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку.

Системний, макрорівневий погляд на розвиток державної політики щодо вищої освіти, а саме формування ефективної та конкурентоспроможної мережі державних закладів вищої освіти України, реалізації Національного плану щодо відкритої науки, підвищення інклюзивності вищої освіти України під час війни та повоєнного відновлення, містять наукові результати:

- Концептуальні основи методології створення загального і галузевого профілів якості вищої освіти та рейтингування ЗВО.

- Механізми формування ефективної та конкурентоспроможної мережі державних закладів вищої освіти України.

- Модель впровадження відкритої науки у закладах вищої освіти у контексті завдань Національного плану щодо Відкритої науки.

- Модель екосистеми дослідницьких е-інфраструктур університетів України.

- Механізми забезпечення та вдосконалення якості вищої освіти в контексті стійкого розвитку в умовах євроінтеграції.

- Політики і стратегії досягнення конкурентоспроможної якості вищої освіти України в контексті стійкого розвитку в умовах євроінтеграції та післявоєнного відновлення.

- Політики і стратегії підвищення інклюзивності української вищої освіти у післявоєнний період науки та економіки.

- Пріоритетні завдання державної політики щодо впровадження відкритої науки у ЗВО України.

На розвиток освіти щодо забезпечення ефективності освітньої діяльності, підвищення компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, реалізації університетської соціальної відповідальності вплинули такі результати:

- Модель публічно-громадського управління університетами у контексті забезпечення ефективності освітньої діяльності.

- Ціннісно-ресурсна модель розроблення та розвитку освітніх програм і реалізації освітнього процесу у контексті забезпечення ефективності освітньої діяльності закладів вищої освіти.

- Концепція розроблення та професійний профіль науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

- Механізм реалізації політики соціальної відповідальності університету.

- Методи фінансового регулювання реалізації університетської соціальної відповідальності.

- Виміри, індикатори, цільові групи соціальної інклюзії в сфері вищої освіти.

- Моделі університету післявоєнного відновлення в контексті синергії соціальних і інституційних трансформацій вищої освіти, науки та економіки.

- Концепція прогромадського університету.

Важливість впливів результатів проведених досліджень підтверджено експертною оцінкою під час проведення державної атестації Інституту.

Впровадження результатів наукових досліджень було спрямовано:

- *на удосконалення законодавчої бази вищої освіти України* – підготовлено пропозиції до 104 проектів документів;

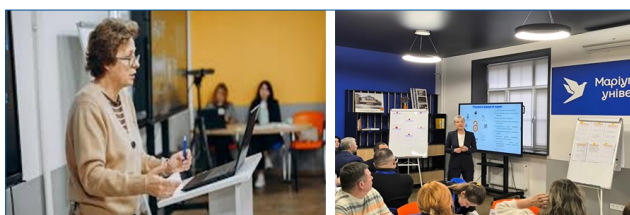
- *на реалізацію Національного плану щодо відкритої науки* – проведено оцінювання стану впровадження відкритої науки у закладах вищої освіти, підготовлено аналітичні матеріали та методичні рекомендації для закладів вищої освіти.

Важливо зазначити, що у «Методичних рекомендаціях щодо управління науковими даними для закладів вищої освіти та наукових установ» МОН України (МОН України, 2024) використано наукові публікації вчених Інституту.

Істотним масштабним заходом, під час якого відбувалося впровадження наукових результатів, стала Програма професійного розвитку академічних менеджерів – унікальна ініціатива МОН України, яка реалізовувалася упродовж 2025-2026 рр. Британською Радою в рамках спільного проєкту МОН та Світового банку «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» (МОН України, 2025).

У Програмі взяли участь команди 95 державних закладів вищої освіти України. Склад команд – від ректорів до керівників адміністративних підрозділів, усього 1011 осіб. Вчені Інституту І. Драч, С. Калашнікова, О. Оржель, Н. Шофолова були залучені в якості експертів для розроблення освітнього контенту модулів Програми і проведення тренінгів.

Результати наукових досліджень впроваджувалися також під час реалізації експертної діяльності вчених Інституту. Здійснено *методичну експертизу* 90 проєктів стандартів вищої освіти; 50 проєктів, поданих на конкурс МОН України; 12 міжнародних проєктів; 18 освітніх та освітньо-наукових програм здобувачів вищої освіти.

Вчені Інституту брали та беруть участь у діяльності *80 експертних і робочих груп*, конкурсних та науково-методичних комісій та науково-методичних радах МОН України.

Результати наукових досліджень також безпосередньо використовувалися та використовуються при проєктуванні та модернізації змісту освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня «Політика і лідерство у вищій освіті» та «Викладання і навчання у вищій освіті», які у 2021 р. акредитовані з визначенням «зразкова».

Вагомим напрямом діяльності Інституту відповідно до Стратегій його розвитку є участь у *міжнародних проєктах*. Синергія наукової та міжнародної діяльності Інституту надає змогу, з одного боку, вивчати кращі європейські практики безпосередньо в провідних університетах, з іншого – отримані результати досліджень впроваджувати при реалізації міжнародних проєктів.

Усього впродовж звітного періоду вчені Інституту були залучені до реалізації 8 міжнародних проєктів, в одному з яких Інститут був грантоотримувачем.

Слід зазначити, що у 2026 р. подано рекордну кількість заявок (4) на участь у міжнародних проєктах Програми ЄС ЕРАЗМУС+.

Підготовка в аспірантурі, докторантурі, спеціалізовані вчені ради

Одним із статутних завдань Інституту є підготовка здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні. У звітному періоді в аспірантурі навчалися 23 аспіранти, у докторантурі 4 докторанти.

Інновацією у підготовці в аспірантурі стало запровадження участі здобувачів вищої освіти у внутрішній та міжнародній академічній мобільності. У співпраці з Інститутом цифровізації освіти НАПН України реалізована внутрішня академічна мобільність аспірантів; з Інститутами педагогічної освіти та освіти дорослих імені Зязюна та соціальної та політичної психології НАПН України – міжнародна академічна мобільність аспірантів в Університеті Тампере (Фінляндія) (2025).

Аспірантами захищено 7 дисертацій.

Хочу відзначити *особливості діяльності Інституту в умовах війни*.

У 2022 р. було уточнено теми наукових досліджень. Упродовж 2023 – 2025 рр. окрім запланованої наукової продукції вченими Інституту:

- підготовлено і надано МОН України, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій та іншим стейкхолдерам наукові праці;

- проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Особистість, університет, суспільство. Університети Захисникам і Захисницям України: шляхи взаємодії та підтримки» (2025);

- проведено методологічний семінар «Взаємодія вищої освіти та ринку праці в умовах війни та повоєнного відновлення України» (2025);

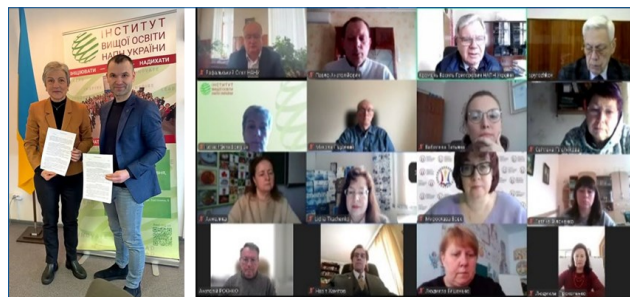
- започатковано співпрацю з Воєнною академією імені Євгенія Березняка.

В умовах екзистенційної війни за незалежність України колектив Інституту залучений до активної волонтерської діяльності з підтримки підрозділів ЗСУ, реалізації соціального проекту «Сприяння соціальній інклюзії через залучення учасників бойових дій до безперервної освіти» для пацієнтів реабілітаційного центру у м. Києві, а також до підтримки академічного персоналу університетів, переміщеного з регіонів, що знаходяться у зоні активних бойових дій.

Вагома роль у звітному періоді приділялася *науково-організаційній діяльності*. Вченими Інституту взято участь у 840 науково-практичних заходах для популяризації результатів наукових досліджень, з них 78 організовано Інституту.

Розширено та поглиблено співпрацю з партнерами та стейкхолдерами. Укладено 22 угоди про співпрацю.

Значно поглибилася співпраця з науковими установами НАН України, національними галузевими академіями наук України та НАПН України.

Зокрема, з Інститутами НАПН України співпраця реалізувалася:

- у підготовці аспірантів, про що зазначалося вище;

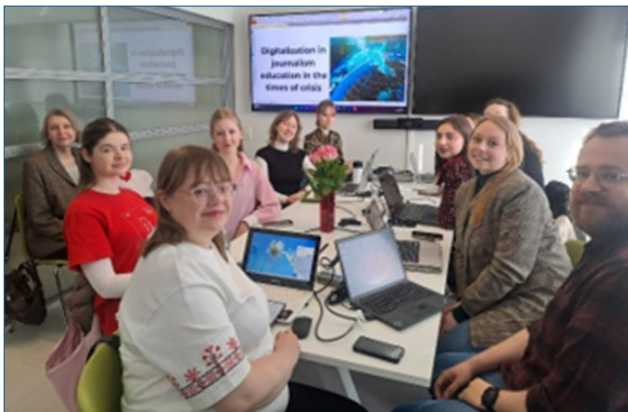
- у розвитку дослідницької інфраструктури – у співпраці з Інститутами цифровізації освіти, педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, спеціальної педагогіки імені Миколи Ярмаченка НАПН України;

- у модернізації освітнього процесу та освітніх програм в умовах військового стану та надзвичайних ситуацій – у співпраці з Інститутом психології імені Костюка;

- у підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників, експертизі проєктів освітніх програм – у співпраці з Університетом менеджменту освіти НАПН України та Білоцерківським інститутом неперервної професійної освіти ДЗВО Університету менеджменту освіти НАПН України.

Для підвищення якості досліджень, забезпечення вільного доступу до їх результатів особлива увага приділялася *активному впровадженню принципів відкритої науки*.

Упродовж звітнього періоду в Інституті здійснювалося і здійснюється видання фахових журналів категорії Б *«Філософія освіти»* та *«Університети і лідерство»*, які позиціонуються як стратегічний інструмент репутації Інституту, що забезпечує присутність як у національному, так і в Європейському дослідницькому просторі. Для ознайомлення з сучасними тенденціями щодо редакційних політик журналів у контексті відкритої науки мною взято участь у Програмі з розвитку академічного видавництва, яка відбувалася в Oxfordi, UK (2026). Під час Програми було презентовано досвід університетів Оксфорда, Кембриджа, Університетського коледжу Лондона, а також провідних видавництв щодо сучасних вимог до редакційних політик. Отриманий досвід вже використовувався при оновленні редакційних політик журналів Інституту.

Одним із пріоритетних завдань Інституту було і залишається залучення та *підтримка молодих вчених*. В Інституті діє Рада молодих вчених (9 осіб). Молоді науковці залучаються до реалізації міжнародних проєктів; участі у конкурсі проєктів, поданих до Національного фонду досліджень. Наукова співробітниця Інституту Марія Саук отримала стипендію Кабінету Міністрів України.

Підсумовуючи сказане, слід констатувати, що протягом звітного періоду колектив Інституту, реалізуючи свою місію, працював системно і відповідально. Лідерські позиції Інституту підтверджено результатами державних атестацій: у 2021 р. Інститут віднесено до I найвищої категорії, у 2025 р. – до групи А. Отримані результати свідчать про високий науковий потенціал колективу, важливе загальнодержавне значення досліджень, їх вагомий внесок у розвиток передової науки та формування політики розвитку вищої освіти в Україні. Державною аудиторською службою України здійснено фінансовий аудит виконання бюджетних програм НАПН України за період з 01.01.2021 р. по 31.05.2024 р. у частині, що стосується результатів дослідження ефективності наукової і організаційної діяльності Інституту. Виявлені недоліки було усунуто.

Щодо проблем у діяльності Інституту, зазначу, що основна з них, яку суттєво загострила війна, пов'язана з кадровими викликами (міграція, мобілізація, низька привабливість кар'єри вчених). Це стосується як досвідчених, так і молодих вчених. Ще один виклик, на який ми шукаємо відповідь – це підвищення ефективності роботи аспірантури.

Перспективними завданнями розвитку Інституту є:

- систематична участь у підготовці заявок на виконання наукових досліджень за грантової підтримки Національного фонду досліджень, міжнародних проєктів;
- збільшення публікацій у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science;
- включення періодичних наукових фахових видань Інституту до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science;
- підвищення ефективності роботи аспірантури, залучення та підтримка молодих вчених;
- поглиблення співпраці із закладами вищої освіти та науковими установами НАПН України, НАН України та національних галузевих академій України;
- використання принципів відкритої науки та штучного інтелекту для досліджень.

Дякуємо Збройним Силам України!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Драч, І., Петроє, О., Бородієнко, О., & Регейло, І. (2024). *Концепція розвитку відкритої науки в НАПН України на 2024-2030 роки*. <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3373/>
- Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки* (286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>
- Міністерство освіти і науки України. (2024). *Методичні рекомендації щодо управління науковими даними для закладів вищої освіти та наукових установ у частині визначення механізмів збереження та повторного використання наукових даних*. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/2024/12/31/metod-rekomendatsiyi-shchodo-upravlinnya-naukovymy-dany-my-31-12-2024.pdf>
- Міністерство освіти і науки України. (2025, 6 червня). *Програма професійного розвитку академічних менеджерів — у фокусі моніторингової місії Світового банку*. <https://mon.gov.ua/news/prohrama-profesiinoho-rozvytku-akademichnykh-menedzheriv-u-fokusi-monitorynhovoi-misii-svitovoho-banku>
- Національна академія педагогічних наук України. (2023, 27 квітня). *Пріоритетні напрями (тематика) наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України на 2023-2027 роки*. <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3014/>
- Council of Europe. (2025). *European Higher Education Area*. <https://www.coe.int/en/web/higher-education-and-research/european-higher-education-area>.

SCIENTIFIC AND ORGANIZATIONAL ACTIVITIES OF THE INSTITUTE OF HIGHER EDUCATION OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE IN 2021-2026 AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT

Based on the Scientific Report at the Meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 18 June 2026

Iryna Drach

DSc in Education, Professor, Director of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article presents the main results of the scientific and organizational activities of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for 2021–2026, as well as the challenges and prospects of its development. It is noted that the scientific and organizational activities were carried out taking into account contemporary global, European integration, and national challenges in the educational and scientific sphere, aligning the Institute’s mission with the needs of key stakeholders, understanding its responsibility to society, and in accordance with current legislation regulating educational, scientific, and scientific and technical activities; joint programmes of the NAES of Ukraine with the Ministry of Education and Science of Ukraine, the National Academy of Sciences of Ukraine, and sectoral academies; the NAES Concept of Open Science Development, as well as the Institute’s Statute and Development Strategies. The topics of scientific research were defined in line with the key priorities of the European Higher Education Area, the strategic goals of higher education development in Ukraine, and the “Priority Areas (Topics) of Scientific Research and Scientific-Technical (Experimental) Developments of the NAES of Ukraine for 2023–2027”. The impact of the conducted research on the advancement of science, state policy, and education is substantiated. The main directions of implementing research results are characterized. Special attention is paid to the synergy of the Institute’s scientific and international activities. Quantitative indicators and innovations in the training of higher education applicants at the third (educational-scientific) level are presented. The specifics of the Institute’s activities under wartime conditions are described. Emphasis is placed on expanding and deepening cooperation with partners and stakeholders. Prospective tasks for the further development of the Institute are outlined.*

Keywords: *NAES of Ukraine; Institute of Higher Education of NAES of Ukraine; mission; publication activity; implementation of research results; expert activity; international projects; educational activity.*

Отримано: 19 червня 2026 р.

Прийнято: 23 червня 2026 р.

Опубліковано: 30 червня 2026 р.